Nasıl Bir Berâet? Berâet mi Mahkûmiyet mi?

NASIL BİR BERÂET ? BERÂET Mİ MAHKÛMİYET Mİ ?

Berâet Gecesi veya kandili, **Üç Aylar**'ın ikincisi olan **Şa'bân** ayının ortasındaki, yani on dördüncü gününü on beşinci gününe bağlayan gecedir. Bu geceye **Berâet** yani günahlardan uzak olma, kurtulma, affolma gecesi diye isim verilmesi, bu gecenin ve gündüzünün (on dördüncü gününün) bir takım ibâdetler ile ihyâ edilmesinin günahlardan kurtuluş sebebi olduğu içindir.

Hanbelî mezhebinin büyük hadis ve fıkıh âlimlerinden olan **İbn-i Receb el-Hanbelî**'nin **Letâifu'l Meârif** isimli eserinde bu gece ve gündüzü ile alakalı uzunca yazılan çok kıymetli bilgileri vardır. Bu yazıda o malumatı burada kısaca aktarmak istedik.

İbnü Receb el-Hanbelî,hulâsa olarak şöyle diyor:

Ahmed b. Hanbel, Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesâî, İbn-i Mâce, İbn-i Hibbân, **Sahîh**'inde ve **Hâkim** rivayet ettiler:

(**Şaban ayı yarılanınca Ramazâna kadar oruç tutmayınız**.)

Tirmizî ve diğerleri bu hadisin **Sahîh** olduğunu söylerler. Âlimler bu hadisin **Sahih** olup-olmadığında, sonra da bununla amel edilip-edilmeye-ceğinde anlaşmazlığa düştüler. Birçokları **Sahih**tir dediler. **Tirmizi, İbn-i Hibbân, Hâkim, Tahâvî ve İbn-i Abdi'l Berr**, **Sahîh** olduğunu söyleyen Âlimlerdendir. Şu âlimlerden daha büyük ve daha çok ilim sahibi olan kimseler de hadisin zayıflığına hükmettiler ve **Münker**dir dediler. Abdurrahmân b. Mehdî, **İmâm Ahmed b. Hanbel, Ebû Zür'a** ve **Esrem** bunlardandır. **Ahmed b. Hanbel** şöyle dedi: (Şu hadisin râvisi olan) Alâ, bundan daha münker bir rivayet yapmadı. **Ahmed b. Hanbel** şu hadisi **Ramazândan önce bir veya iki gün önce oruç tutmayınız** hadisiyle reddetti. Çünki bunun tersinden iki günden daha çok öncesinden oruç tutmanın caiz olduğunu göstermektedir.[1]

Esrem şöyle demiştir: Hadislerin tamamı buna terstir. **Esrem** bu sözüyle, Nebi sallellahu aleyhi ve sellem'in Şa'ban'ın tamamını oruçla geçirdiği ve orucunu Ramazân'a eklediğine ve Ramazân'dan iki gün öncesinden oruç tutmayı ve Ramazân'ı karşılamayı ya-sakladığına işaret etmektedir. Şu hadis böylece (daha) Sahîh hadislere ters düşen şâz bir hadis olmuş olur.

İmâm Tahâvî bu hadisin hükmünün kaldırıldığını söylemiş ve bununla amel edilmeyeceğine dair âlimlerin icmâının (söz birliğinin) olduğunu anlatmıştır.

Başka bir takım âlimler ise bu hadis ile amel etmişlerdir. İmâm Şâfiî ve arkadaşları onlardandır. Onlar şöyle demiştir: Şa'bân'ın yarısından sonra nâfile tutmaya başlanması yasaktır. O günleri oruçlu geçirme âdeti olmayanlar için, bizim arkadaşlarımızın (Hanbelî âlimlerinin) sonradan gelenlerinden biride bu hususta onlara uymuştur.[2]

Sonra, âlimler, bu Şa'bân'ın son yarısında nâfile tutulma(ma)sının temel sebebinin ne olduğunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. (Yasaktır diyenler) Kimisi, **Ramazân ayına, ondan olmayan günlerin eklenmesi** korkusundan yasaklandığını söylemişlerse de bu uzak bir ihtimâldir. Böyle bir ihtimal bir iki gün için söylenebilir. Kimileri bu yasağın, Ramazân orucu için kuvvet kazanmak sebebiyle olduğunu, şu günlerde oruç tutmanın kişiyi zayıf bırakabileceğini söylemişlerdir. Bu görüş Veki'den rivâyet edilmiştir.

Nebi sallellâhu aleyhi ve sellemin Şa'bânın tamamını veya çoğununu oruçla geçirdiği rivâyetleri bu iddiayı reddetmektedir. Bütün bunlar Şa'bânın son yarısında oruç tutmak hakkındadır.

Şa'bân'ın ortasında oruç tutmaya gelince. Bu söz birliği ile yasak değildir. Çünki bu, her ayın oruç tutmanın teşvîk edildiği, **Eyyâm-ı Bıyz** denilen **ak günler**dendir. Bu günde husûsi-yetle Şa'bân ayında oruç tutma emri gelmiştir.

İbn-i Mâce Sünen'inde Ali radiyel-lâhu anhu'dan Zayif bir isnâd ile rivâyet etti: (Şa'bân Ayının yarısı olunca, gecesinde kaim (namaz ve diğer ibâdetlerle ayakta)

gündüzünde sâim (oruçlu) olunuz. Çünki Allah Teâlâ o gecede güneşin batışında dünya semasına iner[3] ve, hey! Yok mu affedilmek isteyen… onu affedeyim? Hey! Yok mu rızık isteyen onu rızıklan-dırayım?.. Hey! Yok mu belâ, musîbet ve hastalıklara tutulan, onu ondan kurtarayım?… Hey! Yok mu şöyle şöy-le? Fecir doğana kadar bu böyle devam eder.)

Şaban'ın ortası (Berâet Gecesi)nin fazileti hakkında başka bir çok hadis vardır. O hadisler hakkında değişik fikirler ileri sürülmüştür. Çokları bu hadisleri **Zayıf** görmüş, kimisini de **İbn-i Hibbân**, **Sahîh** kabul etmiş ve **Sa-hîh**'inde rivâyet etmiştir. En sağlamlarından birisi Hz Âişe radıyellâhu anhâ hadisidir:

Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve İbn-i Mâce rivâyet etti: Hz. Âişe radıyellâhu anhâ şöyle dedi: (Bir defasında) Resûlüllâh sallellâhu aleyhi vesellem'i bulamadım ve dışarı çıktım. Bir de ne göreyim ki O, Bekı' mezarlığında başını yukarı kaldırmış bir halde duruyor. Şöyle dedi: ;Ya Âişe!… Allah celle celâlühû'nun ve Resûl'ü sallallâhu aleyhi ve sellem'in sana eksiklik yapacağından mı korkmuştun?)

(Hz. Âişe radıyellâhu anhâ), Ya Resûlellah!.. Hanımlarından birinin yanına gittiğini zannettim, dedim, dedi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: (Hiç şübheniz olmasın ki, Allah Tebâreke ve Teâlâ, Şa'bân ayının yarısının gecesinde (Berâet gecesinde) dünya semâsına iner ve Kelb Kabilesinin koyunlarının kıllarından daha çok sayıda mü'mine mağfiret eder.)

İbn-i Mâce Ebû Mûsâ radıyellâhu anhu'dan rivâyet ettiğine göre Nebi sallellâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: (Şübheniz olmasın ki Allah celle celâlühû Şa'bân ayının ortasının gecesine yukarıdan aşağı (organla değil de kendine yakışır bir şekilde) bakar ve müşrik ve muşâhin (buğz'u hak etmeyene şiddetli buğz eden) dışında bütün yarattıklarına mağfiret eder.)

Ahmed b. Hanbel Abdullah b. Amr'dan, o da Nebi sallellâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet etti: (Hiç şüphesiz ki Allah celle celâlühû Şa'bân'ın ortasının gecesinde mahlûkatına bakar ve iki kişi hariç kullarına mağfiret eder. (İslamî ölçüler içinde kızmayı ve düşmanlığı hak etmeyenlere) buğz ve düşmanlık eden ve (haksız yere) bir can alan.)

Bu hadisi **İbn-i Hibbân**, **Sahîh**'inde Muaz radıyellâhu anhu'dan Merfû' olarak rivâyet etmiştir. Ve bir takım başka rivâyetler…

Berâet Gecesi'ni, Tabiîn'in Şam ahâlisinden Hâlid b. Ma'dân, Mekhûl, Lukmân b. Âmir ve diğerleri bu geceye hürmet eder ve onda ibâdette ğayretli davranırlardı. Bu geceyi üstün tutmayı ve ona hürmet etmeyi, insanlar onlardan aldılar. Denildiğine göre, onlara ben-i İsrâîl haberlerinden bir takımları ulaştı. Bu onlardan beldelerde şöhret buldu. İnsanlar bu hususta değişik tavırlar sergiledi. Kimileri bunu onlardan kabul etti ve bu geceye hürmet etmekte onlara muvafakat etti. Basra âbidlerinden olan bir grup onlara uyanlardandır.

Hicaz âlimlerinin çoğu bunun karşısına çıktı. Atâ ve İbn-i Ebî Müleyke onlardandır. Abdurrahmân b. Zeyd b. Eslem, bunu fâkihlerden nakletti. Bu görüş; Mâlik'in arkadaşlarının ve başkalarının görüşüdür. (Onlar) Şöyle dediler. Bütün bunlar bid'attir.

Şam âlimleri bu gecenin ihyâ edilmesinde ikiye ayrıldılar:

Birincisi Tâife:Bu gecenin mescide cemâat ile ihyâ edilmesi müstehabdır, dediler. Hâlid b. Ma'dân, Lukmân b. Âmir ve diğerleri bu gecede en güzel elbiselerini giyinirler, kokulanırlar, sürme sürerler ve bu geceleri mescitte ibâdet ederlerdi.

İshâk b. Râhûye isimli büyük hadis âlimi bu hususta onlara uyar ve bu gecede mescidde cemaat ile namaz kılmanın bidat olmadığını söylerdi. Bunu ondan **Harb b. Kirmânî** isimli Muhaddis ve Fakîh **Mesâil** isimli eserinde nakletmiştir.

İkincisi Tâife: Bu gecede, mescidlerde namaz, kıssa ve dua için toplanılması mekruhtur, dediler. Bu gecede kişinin kendi için kendi başına namaz kılması mekruh değildir. Bu İmâm Evzâî'nin görüşüdür. Doğruya en yakın olan inşâellâh bu görüşdür.

Ömer b. Abdi'l-Azîz'den şöyle rivâyet edilmiştir: O, Basra'daki vazifeli memuruna şöyle yazdı: Senenin dört gecesine iyi sarıl. Zira Allah celle celâlühû bu dört gecede rahmetini fazlaca döker: Receb'in ilk gecesi, Şa'bân'ın ortasının gecesi, Ramazân bayramının gecesi, Kurbân bayramı gecesi.

Ömer b. Abdi'l-Azîz'den yapılan bu rivayetin doğruluğu söz kaldırır.

İmâm Şafiî rahimehullâh şöyle dedi: Bana ulaşan rivâyete göre, şu beş gecede duâ makbuldür: Cum'a gecesi, iki bayram gecesi, Receb'in başı ile Şa'bân'ın ortasının geceleri. Bu geceler hakkında rivâyet edilenlerin tamamını seviyorum. (veya bu gecelerin hakkında anlatılanların tamamını seviyorum).

Ahmed b. Hanbel'den bu gece hakkında bir şey geldiği bilinmemektedir.

Ramazân ve Kurbân bayramlarının geceleri hakkında Ahmed b. Hanbel'den yapılan iki rivâyetten, Berâet gecesinin kıyamının müstehâb olup-olmadığı hakkında iki rivâyet çıkarılmaktadır. Zira O, bir rivâyette, bayram gecelerinin kıyamını hoş karşılamıştır. Çünki onun hakkında Nebi sallellâhu aleyhi ve sellem ve arkadaşlarından bir rivâyet gelmiştir. Başka bir rivâyette de bunu -Tabiîn'den olan Abdurrahmân b. Yezîd bunu yaptığı için- hoş görmüştür.

Berâet Gecesi kıyamı da böyledir. Zîrâ, bunun hakkında Nebi sallellâhu aleyhi ve sellem ve arkadaşlarından hiçbir şey mevcûd değildir. (Herhalde teferruât ve tafsîlât kasdedilmektedir veya itirazsız **Sahîh** yollar ile denilmek istenmektedir. Yoksa **İbn-i Mâce** ve **İbn-i Hibbân'**ın Resûlullah sallellahu aleyhi ve sellem'den yaptıkları rivâyetler önceden geçti)

Berâet Gecesi hakkında Şam'ın ileri gelen âlimleri olan Tabiûn'dan rivâyet mevcûddur. **(İbn-i Receb'den kıslatılarak yapılan nakil bitti)**

Kısacası bu gece birçok Muhaddis ve Müctehid'e göre değişik şekiller ile ihyâ edilebilir; değerlendirilebilir.

(**Müslümânların güzel bulduğu Allah'a göre de güzeldir**.)

Ancak bu geceyi ihyâ etmek, mü'minleri avutmaya ve uyutmaya sebeb yapılırsa, içinde işlenenler şimdilerdeki gibi karışık değil de süzme ibadet bile olsa, dolayısıyla kötü olur. Yok eğer, mü'minlerin uyanmasına ve bileylenmesine sebeb yapılırsa mübah ve ruhsatlar bile olsa iyi ve güzel olur… El verir ki şekli ve heyeti itibarıyla değilse bile, aslı bakımından Sünnet ölçülerine uyacak bir tarzda olsun. **Berâet** edeyim derken cezayı katlama akılsızlığı işlenmesin.

Sahâbe efendilerimiz için, **koyun ve deve kokuyorlardı**, diyebilecek kadar edebsizleşebilen, terbiyesizleşebilenler var. Belli odakların hızlı ve gayretli sulamalarıyla kısa zamanda çimlendirilip boy attırılan şu Müsteşrik tohumları artık meyve vermeye başladı. Buna rağmen gıkı bile çıkmayan sözüm ona Ehl-i Sünnet olan, ama hakîkatte şu sıfatla uzaktan yakından alâkaları kalmayan fikir ve zihniyet felci geçiren alîl Müslümanlar, ivme kazanarak devâm eden şu tereddî/ yuvarlanış hallerine rağmen neyin Berâetini bekliyorlar?!..

-Hâşâ- Allah'dan bıkan, dîninden usanan ve artık Şerîat'i geçer akçe görmeyip değişik akçe aramak için başka sâhillere demir atan değişenlerin Berâet ile ne işleri olabilir?!…

Bu gece münasebetiyle, **toplu dinden dönmelerin** yaşanmasının sebeb ve zemînini teşkîl eden günümüz geniş yelpâzeli şartlarının doğru tesbit ve teşhîs edilmesi, **Berâet** yolunda atılacak en ciddi ve mühim ilk adım olacaktır. Dinini, iktisâdî ve siyâsî dünyalıklar karşılığında pazarlamanın ve satmanın artık sıradan işler hâline getirildiği günümüzde, İslamî şahsiyetini/kişiliğini koruma kararı almak, **Berâet** için ilk mühim adımlardan biridir. İktisâdî ve siyasi ihtirasları yüzünden dînî hassasiyetleri ve esasları kalp akçe ilân eden alçaklardan olmamak, onları teşhis ve ifşâ etmek, onlara yardımcı olmak şöyle dursun, onları hizaya sokmak, değilse, manen imhâ için en ciddi kararları almak, **Berâet** için mutlak lüzumlu bir şarttır…

Osmanlının son döneminin ateşli **İslamcıla**rından **bir sürü** münevver âlimlerin(!) daha sonraları, iktisadî ve siyâsî ihtiraslarla ne denli birer İslam düşmanı haline geldiklerini İslâm'ın ve Müslümanların başına ne büyük bir bela olduklarını, Küfür cebhesinin nasıl birer cins av köpeği haline geldiklerini düşünerek önünü iyi görme kararı almak… İşte **Berâet** için en büyük bir mesafeyi kat etmek teşebbüsü…

Sâdık u Masdûk'un mu'cizevî haberi haktır; olmaktadır ve olacaktır: (**İnsanlar fevc fevc**/bölük bölük **Allahın dînine girdiler**; **ondan fevc fevc çıkacaklardır.)**[4]Hafızanallâh….

Teşrî' (yasama-kanun yapma) ile icrayı/kanunları uygulamayı karıştırabilecek, birincisinin hakîkî bir hâkimiyyet diğerinin ise mecâzî bir mâlikiyet olduğunu kestiremeyecek kadar ahmak olanların sevk ve idâresi altındaki Müslümanların(!) **Berâet** beklemeleri ham hayâl değildir de nedir?!…

Demokrasilerde hakimiyyet anlayışının icra(yürütme)den ibaret olmayıp esas i'tibâriyle teşrî' (kanun yapma) bakımından olduğunu hiç değilse ansiklöpedilere bakıp anlayabilme seviyesinden uzak olan kargaların kılavuzluk yaptığı müminlere(!) **Berâ-et**'i **Sam** dayılarından başka kim verecek?!…

Vatandaşlık Bilgisi yâhud **Yurt Bilgisi** veya **Yurttaşlık Bilgisi** isimli ilk mekteb kitablarından bile **Yasama Hakimiyyet'i** ile **Yürütme** salâhiyeti arasındaki farkı göremeyecek kadar kör olanların veya görüp de örtecek kadar hâinleşebilenlerin -

bağışlayın- necâsetlerinde hala boncuk arayanlar boşuna **Berâet** beklemesinler.

"Yeryüzündekilerin çoğuna itaat edersen, elbette seni Allah celle celâ-lühû'nün yolundan (dininden) saptıracaklardır. Onlar sadece zanna uymaktadırlar onlar ancak yalan söylemektedirler", "Onların çoğu müşrikler oldukları halde Allah celle celâlühû'na iman etmektedirler", "Fakat insanların çoğu elbette fâsıklar (kafirler, yoldan Allah'a itaatten çıkanlar)dır."

Sapla samanı karıştıran ökse kuşları ile avlanan, onların çaldığı Sam amcalarının veya Buşh babalarına âid kaval ile suya inen, sonra da onunla yaylıma dönen Mü'minlerin **Berâet** beklemesi cinnet seviyesizliğinde bir bönlük…

Allah celle celâlühû hâkim imiş; amma hâkimiyeti kullarına vermiş imiş (!…)

Hâşâ, ((Allah) **celle celâlühû hükmüne hiç kimseyi ortak etmez.)(Mülkünü dilediğine verir)** âyeti celîlesinin Teşrî'/yasama değil de İcrâ/yürütme Mâlikiyetini anlattığını bilemeyecek şaklabanların kuyruklarına takılan -bağışlayın- davarlar nire, Berâet nire?!…

Kimi Demokrasi muhibleri/âşıkları dahî, demokrasiyi, **Allah celle celâlühû'nun hükümlerinin kullarınkine uygun olması** şeklinde anlayıp anlatıyorlar? Allah celle celâlühû iman ve akıl vere…

Beraet, sadece Allah celle celâlühû'ya dönmek ile olacak, (**Kulları onun hükmüne ortak etmek)** veya, **Hükmünü kullara gasb ettirmek**'ten tevbe edip, (**Hüküm** (başkalarının değil) **sadece ve sadece O'nundur)**, demekle başlayıp icabını yapmakla devam edecek ve noktalanacaktır.

Yoksa heyhât… Ya katlanılmaz uzun veya müebbed, veyahud da i'dâm-ı ebedî şeklinde bir katmerli ceza… Neyin Berâet'i?… Bu şârtlara rağmen, dalga mı geçiliyor?!… Mustafa Özcan'ın yazısından da anlayacağınız gibi İslâm'ı içinden kemirmekle vazîfelendirilenlerin revâcda tutulup baş tâcı yapıldığı bir hengâmede kılı kıpırdamayanların Berâetle ne işi var?!.. Lütfen yazımızın burasından sonrasını o yazıyı okuduktan sonra okuyunuz.

Sözü edilen yazıdan anlaşıldığına göre, **En-Naîm** ve **Kurucan**'ın yaptığı, **dinden dönmek** zihniyetinin ustaca ve şeytanca vesveseler şeklinde Müslümanlara zerkedilmesi ameliyesinden başka bir şey değildir.Demek **dinin belki devlet talebi olmayabilir**, ha!… Ne dikkatlice ve şeytânca şuûr altı enjektesi değil mi? Değilse, ne câhilâne bir nâne yeyiş; öyle değil mi?!.. **İnanmama özgürlüğü** de dâhil hepsinin tasdîk ve kabûlü… **Nasıl inkâr edebilirsiniz**?!.. diyen yaratıcıya meydan okuma densizliği… Râzı olunmayan ve 'âkıbet cezayla noktalanacak **inanmama irâdesi** ile hiçbir cezâî müeyyidesi olmayan **inanmama hürriyet**'ini karıştıracak âlim, kültürlü ve süper entelektüellere ne denir?!.. Aynı misyonun sadece zâhirde farklı heykelleri… Lütfedilip de **dinin devletten talep ettiği ve tatbikini istediği değerler, prensipler vardır** deniliyor. Acabâ?… Yanılmış olmayasınız bay Kurucan?.. Ya devlet, **benim, bana göre referanslarım vardır; dîn, ne aslıyla ne de faslıyla referansım olamaz** derse, din ne diyecek? **Mâdem öyle istiyorsun, çok da mühim değil**; **vaz geçtim gitti**, mi diyecek. İfâdelerin siyâk ve sibâkı/başı sonu, elbette ki, ucunun nerelere vardığı belli olan bu otobanı mecbûrî istikâmet olarak gösteriyor. Boynu ilmekte olanın celladdan su taleb etmesi nevinden bir şey bu; çok fazla değil mi?.. Irzına geçmek üzere üzerine çöreklenen alçağa, mazlûmenin **nâmusuma dokunma ne olursun**, talebine benzer bir şey bu…Öyle değil mi?.. Böylesi bir taleb yerine getirilme şansı büyük olan (!) esaslı ve ma'kûl bir taleb değil mi?… Başta, aralarında yetki uyuşmazlığı gördüğü kavgalı olduğu Allah olmak üzere, kimseye hesâb vermeyeceği inancını taşıyan ceberût bir otoriteden, ilâhî tuğrâlı bir taleb, kendini yemek üzere ağız şapırtadan ve diş bileyleyen yamyama "**acı bana, yeme beni, ne olursun**" gibi ne kadar da ma'kûl ve mantıkî bir taleb, değil mi?!…

Demirel olsun, onun kafasındaki bir başkası olsun, dînin ferd tarafından bazen hiçbir şekilde bazen de kimi hallerde tatbîk edilemeyecek ahkâmı için, **kaldıralım, ibtâl edelim** ve **atalım** teklîfleri, onları ibâhe/olup olmaması bir veya istihbâb/mübâhlık/olması daha iyi ama olmasa da olur derekesine düşüren şunlardan daha delikanlıcadır. Bu açık inkâr ne de olsa nifâktan ve aldatmak düşüncesinden uzaktır. **Deveyi yardan atlatan bir tutam ottur**, diyenler müşâhede ve tecrübelerine dayanarak ne yaman demişler… Biz dahî müşâhade ve tecrübe ettik seyretmekte olduğumuz ibretlik manzaraya bakarak söylüyoruz; **Mü'mini de dininden eden alçak dünya ve dünyalıklardır**, bayım; başkası değil… Hâsılı, **ha en-Naîm, ha Nasrullah, ha Kurucan**, ne fark eder?… Tut birisini vur ötekisine; durmadan diyaloğ yapsınlar… Müsâdeme-i efkârlarının netîcesinde -Cenâb Şehâbeddin'in dediği gibi- çarpışan kabaklardan ortaya çekirdekler çıksın…

Evet, söyleyin, neyin Berâeti?.. Bu Berâet talebleri mevcûd suçlara ilâve olarak alayı ve hafife almayı da bulundurduğundan korkarız ki, mahkûmiyeti katlama sebebi olacaktır.

Yapıla geldiği gibi, birilerince Rablaştırılanlardan değil de, ancak Kâinatın yaratıcısı Rabbinden Berâetimizi istiyoruz… Yâ Rabbenâ!.. Biz âciziz, günâhkârız, nezdinde mahkûmiyyeti hakettik ama dînimiz olan senin dînini dünyâmız için satmadık, Berâetimizi istiyoruz…

Hüseyin AVNİ

---

[1] Bu, **Mefhûm-i muhalifi huccet** kabûl edenlerce, böyledir.
[2] Hanefîler hususi bir "Ramazân karşılaması" olmadan bu günlerde nâfile tutulabileceğini söylemişlerdir.
[3] Bu iniş bizim bildiğimiz gibi yukarıdan aşağıya intikâl şekliyle olan fizîkî ve Maddî bir iniş değil, Allahımız'ın zatına yakışır bir maddî olmayan şekildedir.
[4] Ahmed b. Hanbel v.d